

Om Livets mening

Hvorfor gir ikke Gud oss med én gang den himmelske salighet? Hvorfor må vi først gjennomgå dette jordeliv med den fare å miste vår salighet?

NIHIL OBSTAT IMPRIMI POTEST

Oslo, 23. september 1966,
+ John W. Gran, Biskop av Oslo

Utgitt av katolsk sogneprestembete - Arendal

GUD HAR SKAPT OSS FOR ET EVIG SALIG LIV ETTER DØDEN

Både Bibelen og vår fornuft sier oss at vi ikke er skapt bare for dette jordiske liv. Gud har lagt i vår natur en lengsel etter en evig og fullkommen lykke, altså noe som uendelig overgår det vi kan få i det nåværende liv. "Et menneske, født av en kvinne, lever en stakket tid og er fullt av elende" (Job. 14, 1). Tanken på døden (dvs. jordelivets slutt, som dyrene ikke har noe begrep om) ville forbitre enhver livsglede, hvis vi ikke kunne håpe på et annet liv.

Som fornuftsvesener eier vi mennesker ikke bare sanselige begjæringer, men også en sannhetstrang, særlig en trang etter å kjenne Gud. Her i livet kan denne sannhetstrang umulig bli tilfredsstillet.

Og hvor mange mennesker må ikke utstå seerlig store lidelser, som de vet ikke vil opphøre så lenge de lever: uhelbredelig syke, blinde, døve, invalide, osv.?

Det ville stride mot Guds kjærlighet og visdom hvis han, som er allmektig, ikke hadde skapt oss for noe annet enn dette kortvarige kummerfulle liv på jorden, hvor det ikke er noen proporsjon mellom det vi attrår, og det vi får.

Troen på et liv etter døden er også et nødvendig grunnlag for det moralske liv. Uten denne tro ville den menneskelige egoisme miste sin viktigste tøyel.

Faktisk har derfor alle folk til alle tider vært overbevist om at det nåværende liv ikke er det eneste.

HVORFOR GIR IKKE GUD OSS MED EN GANG DEN HIMMELSKE SALIGHET?

Grunnen kan ikke være noen annen enn at vi frivillig skal virke med til vår salighet. Denne er nok en gave, men ikke noe som Gud vil påtvinge oss. Frivillig må vi ta imot den ved å søke Gud og gjøre hans vilje. "Jeg har forelagt deg livet og døden, velsignelsen og forbannelsen; så velg da livet for at du må leve" (5. Mos. 30, 19)

Hele Bibelen forutsetter at mennesket har en fri vilje (som den stadig appellerer til ved sine befalinger, formaninger, løfter og trusler). Viljefriheten bevitnes også av samvittigheten, som finnes hos alle

mennesker. Selv om fornuften anser noe som det beste, kan viljen nekte å gjøre det (med den følge at samvittigheten anklager oss). Hele moralen er bygget på den overbevisning at mennesket har ansvar for sine handlinger. Det siste anerkjennes også av den alminnelige strafferett.

Men det viktige spørsmål er nå: Hvorfor krever Gud vår frivillige medvirkning til vår salighet? Er det fordi det er en ære for den menneskelige natur å velge fritt og selv å prestere noe? En slik ære forklarer ikke at Gud vil la oss risikere å miste vår salighet.

Den egentlige hensikt med at Gud har gjort vår salighet avhengig av vår frivillige medvirkning (så vi ikke oppnår den nødvendigvis), er å la oss i all evighet erkjenne at vår salighet er en uforskyldt gave av hans godhet. Denne erkjennelse (= takknemlighet) må Gud kreve av oss for å kunne gi seg til oss og gjøre oss salige. Dette er en nødvendig følge av Guds vesen, som på grunn av sin absolutte uavhengighet bare kan ha seg selv som siste mål, og derfor bare kan ville skapningenes lykke for så vidt han derved kan åpenbare for dem sin egen fullkommenhet, dvs. for så vidt de erkjenner sin lykke som en virkning av hans godhet. Den dypeste grunn er at Guds selv eier bare én lykke, nemlig gleden i sin egen fullkommenhet, og derfor (ut fra det prinsipp at ingen kan gi hva en ikke har) bare kan ha som formål for sin skapervilje en lykke som ved takknemlighet blir til en glede i hans fullkommenhet. De ufornuftige skapninger, som ikke kan takke Gud, har han frembrakt for de fornuftige skapningers skyld.

Det kan synes merkelig at den evige salighet ikke helt spontant vil fremkalle vår takknemlighet. Men faktisk er det slik at takknemlighet aldri virkes bare ved det gode man får, og dette gjelder også det høyeste gode. Jo mer godt man gjør mot noen, dess mindre takk får man ofte. Det kommer av at vår vilje i kraft av sin natur bare søker sin egen lykke, mens takknemlighet består i å glede seg over giverens godhet. Gud krever av oss, og må kreve av oss, en slik kjærlighet at vi elsker ham for hans egen skyld (dvs. at vi gleder oss over den lykke hans vilje eier, og som vår lykke er en meddelelse av), og ikke bare på grunn av det gode vi får av ham. Vår oppmerksomhet må henledes på Guds frie vilje som vår lykkes opphav, og dertil er nødvendig at han sammen med vår salighet tilbyr oss den mulighet å avvise den. I all evighet vil vår prøvetid på jorden med den fryktelige mulighet vi har hatt for å forspille vår salighet, stå foran våre øyne og minne oss om at den er en helt uforskyldt gave av Guds godhet. Den medvirkning som Gud krever til vår salighet, er derfor ingen grunn til å hovmode oss, men heller et middel til å fornøye oss.

Det er også derfor at Gud har gitt sin åpenbaring på en slik måte at det kreves en alvorlig søken for å finne sannheten. Troen er forbundet med visse vanskeligheter. Dette skal ikke forarge oss. Det må være slik. Gud vil ikke påtvinge oss sannheten, fordi han ikke vil påtvinge oss saligheten. "Vi har denne skatt i leirkar, for at den rike kraft skal være av Gud og ikke av oss" (2. Kor. 4, 7) Gud gjør at bare de som elsker lyset, kan komme til lyset (Joh. 3, 19-20)

For å vise at vår himmelske salighet er en helt uforskyldt gave, har Gud gjort den avhengig ikke bare av vår egen, men også av andres frivillige medvirken. Av særlig betydning er her den kristne lære om arvesynden, nemlig at vår stamfars ene synd hadde til følge at hele menneskeslekten mistet barnekåret hos Gud. Derved menes ikke at Gud ville la alle mennesker bli evig ulykkelige på grunn av Adams synd. Men en overnaturlig salighet (ved Guds beskuelse) hadde vi ikke lenger adgang til. Dette var ikke noen urett, da det dreiet seg om en uforskyldt gave (like så lite som det ville ha vært urettferdig hvis Gud hadde latt Adam dø straks etter hans synd, så vi også hadde mistet muligheten

for å oppnå et naturlig liv). For å gi oss tilbake det guddommelige barnekår krevde Gud at hans elskede Sønn, Jesus, frivillig underkastet seg den smertefulle død på korset. Fra rasjonalistisk hold betraktes læren om Kristi soningsdød som "en dårskap" (1. Kor. 1, 23). Hvorledes - sies det - kunne en kjærlig Gud straffe sin Sønn for menneskenes skyld? De som taler slik, misforstår korsets mysterium. I virkeligheten er Kristi lidelse den største åpenbaring av Guds kjærlighet. I sin godhet vil han derved hindre at hans gjentatte syndsforlatelse skal forminske vår erkjennelse av at vår frelse er en helt uforskyldt gave. Også for Jesus selv var hans lidelse en stor velgjerning (og ikke noen straff). Som verdens frelser fikk han derved en forherligelse som han ellers ikke ville ha fått.

Sammen med Jesus kan og må vi alle på mange måter frivillig virke med til andres frelse: ved vår bønn, lidelse (Kol. 1, 24), undervisning, godt eksempel, forvaltning av sakramentene. Ved all den frivillige medvirkning som Gud har gjort vår salighet avhengig av, vil han la oss bedre erkjenne det uforskyldte i hans kjærlighet.

Gud krever ikke av alle mennesker like store prøvelser. Små barn kan (ved dåpen) oppnå den himmelske salighet uten noen personlig medvirkning. Hos disse vil tanken på andres frivillige medvirkning til deres frelse (særlig Jesu frivillige lidelse for dem) og tanken på de prøvelser som så mange andre mennesker har måttet gjennomgå for sin egen frelse, i all evighet minne dem om Guds frivillige godhet.

FORTAPELSE

Frivillig må vi virke med til vår evige salighet. Det er mulig for et menneske å avvise Guds kjærlighet. Hvis en har gjort det, gir Guds barmhjertighet her i livet anledning til et nytt valg. Men nådetiden er ikke ubegrenset. Den opphører med døden. Hvis en dør i Guds unåde, følger den evige fortapelse.

Om den evige fortapelse som en motsetning til den evige salighet taler Bibelen - og ikke minst Jesus selv meget ofte og med de sterkeste uttrykk. "Disse skal gå bort til evig pine, men de rettferdige til evig liv" (Mat. 25, 46) - I Matteus-evangeliet alene nevner Jesus helvetesstraffen 18 ganger). "De skal lide straff, en evig fortapelse bort fra Herrens åsyn og fra hans makts herlighet" (2. Tess. 1, 9). Læren om "evig dom" hører til kristendommens "grunnsannheter" (Hebr. 6, 1-2). Helvete beskrives som en "uutslukkelig ild" (Mat. 25, 41; Mark. 9, 43-48; Jud. 7; Åp. 14, 10-11). Troen på den evige fortapelse bekreftes på en særlig måte ved Bibelens lære om djevlene, de mange falne engler, hvis hat mot menneskeslekten viser at- de ikke har noe håp om frelse. Når Gud ikke sparte de høye engler, vil han heller ikke spare de mennesker som gjør opprør mot ham.

Læren om den evige fortapelse er forferdelig for våre tanker. Men vi har ikke rett til å si at den er i strid med kristendommens vesen som kjærlighetens religion. Det må ikke være vanskeligere å tro på en evig syndestraff enn å tro på Guds Sønnens lidelse for å bortta menneskenes synder. Jesu kors er en åpenbaring av Guds kjærlighet, men samtidig en åpenbaring av Guds hellige vrede over synden. Helvetes mysterium hører sammen med inkarnasjonens og korsets mysterium. De er begge en åpenbaring av syndens uendelige ondskap, som krever en uendelig fyldestgjøring. Jo høyere i verdighet en person overgår den som krenker ham, desto større er krenkelsen. Men Gud er uendelig opphøyet over enhver skapning, og derfor har synden (den bevisste avvisning av hans kjærlighet) en uendelig ondskap. Hele den kristne frelseslære er basert på dette. På grunn av syndens uendelige

ondskap kunne bare Guds Sønn, som han har et uendelig velbehag i, gi en fullkommen soning for den ved sin lydighet. Hvis et menneske avviser Kristi soning, må det selv gi en uendelig fyldestgjøring ved en evig straff.

Gud, som "er kjærlighet" (1. Joh. 4, 8), vil ikke at noe menneske skal gå fortapt. I sin godhet vil han gi oss del i sin egen salighet, men han kan ikke gi seg til oss uten at vi frivillig gir oss selv til ham. Mister vi vår salighet, er det utelukkende vår egen skyld med den fryktelige selvbebreidelse dette vil ha til følge. Det er ikke Gud som fordømmer et menneske, men mennesket som fordømmer seg selv. Guds vrede betyr ikke noen forandring i Gud. Den består i at et menneske unndrar seg hans kjærlighet.

At meningen med vårt jordiske liv er at vi frivillig skal medvirke til vår salighet, er egentlig ikke så vanskelig å forstå. Hvilken annen hensikt ville Gud ellers ha hatt med ikke å gi oss vår salighet med en gang? Intet godt her i livet kan oppnås uten anstrengelse. Hvor meget må ikke ungdommen streve for å skaffe seg en livsstilling? Men da skal vi ikke vente at vi uten møye kan få vår evige lykke.

Det er heller ikke vanskelig å forstå at anledningen til å velge vår evige salighet er begrenset til dette liv. Hvis den fortsatte i evigheten, ville det egentlig ikke kunne tales om et fritt valg, da alle mennesker sikkert ville komme til å velge sin salighet. Hele vår prøvetid på jorden ville bli meningsløs. Erkjennelse av sin frivillige godhet ville Gud da ikke mer få hos noe menneske. Moralbudene ville miste sin tilstrekkelige sanksjon ved tanken på at man kunne omvende seg etter døden.

De fortapte kan ikke få tilgivelse fordi de ikke er i stand til å omvende seg. De angrer nok sin synd, men de er ikke i stand til å angre av kjærlighet til Gud. Kjærlighet kan ikke fremtvinges. Det frie valg er nødvendig for å erkjenne Guds frivillige godhet og å kunne elske ham for hans egen skyld. Det er det som gjør tilstanden for de fortapte så fortvilet. Omvendelse og virkelig kjærlighet til Gud er for dem umulig. Og derfor er også tilgivelse umulig. Synden mot den Hellige Ånd (dvs. motstanden mot Guds kjærlighet) blir til "en evig synd" (Mark. 3, 29)

Muligens vil noen spørre: Kunne Gud iallfall ikke ha latt være å skape de mennesker som han forutså ville gå fortapt? Til dette svares at hvis Gud var forpliktet til å hindre at noe menneske går fortapt, ville det forminske erkjennelsen av Guds frivillige godhet, som ikke trenger noe menneskes salighet til sin egen lykke. Dessuten ville da enhver kunne si: Jeg vil sikkert bli frelst, for ellers ville Gud ikke ha skapt meg. Men hvilke skadelige følger ville dette ikke ha for det moralske liv? Videre måtte Gud i så tilfelle ikke bare la være å skape de mennesker som han visste skulle gå fortapt, men også hele deres etterslekt. Hvor mange store helgener har muligens hatt forfedre som er døde i Guds unåde?

Et annet spørsmål en kan stille, er: Hvorfor tilintetgjør Gud ikke de mennesker som dør i hans unåde? Er ikke dette straff nok? At de fortapte faktisk ikke blir tilintetgjort, lærer Bibelen uttrykkelig. De går "til evig pine", liksom de rettferdige "til evig liv" (Matt. 25, 46). De fordømtes tilstand kalles ikke "liv", fordi den ikke er verd å kalles liv. At helvetesstraffen aldri tar slutt, er særlig det som gjør den så forferdelig for våre tanker. Men er ikke nettopp dette nødvendig for å avskrekke oss fra fortapelsen. Mange mennesker ville ikke ha tilstrekkelig frykt for en

tilintetgjørelse. Helvete er ikke bare skapt av Guds rettferdighet. Ved å true oss med en evig fortapelse vil Guds godhet føre oss til himmelen. Det er nok så at kjærligheten til Gud må være hoveddrivkraften i vårt liv. Men sikkert er at mange fristelser vanskelig kan overvinnes uten frykt for fortapelsen.

For å forstå helvetes evighet må vi ha for øye at hensikten med at Gud har skapt oss og tilbyr oss den evige salighet, er at vi i all evighet skal erkjenne hans frivillige godhet. Hvis et menneske avviser sin salighet, krever Gud en evig erkjennelse av hans godhet ved å la det i evighet savne den tilbudte salighet. Hvis Gud var forpliktet til å tilintetgjøre et menneske som avviser sin salighet, ville det på en måte ha makt over Guds skapermakt. Gud ville ikke være Gud, dersom vi ved en synd kunne tvinge ham til å tilintetgjøre oss.

Til slutt er det enda et spørsmål. Det gjelder helvetes "ild". Jesus bruker ordet ild så ofte at det ikke bare kan være et symbol på utelukkelsen fra Guds beskuelse. Sml. spesielt Matt. 13, 24-42 (lignelsen om ugresset), hvor Jesus i sin forklaring av de enkelte detaljer unngår en symbolsk tolkning av ordet "ildovnen". Vi behøver visstnok ikke å anta at helvetes ild er det samme som alminnelig jordisk ild. Men vi kan ikke komme forbi at Jesus mener noe positivt, noe som svarer best til vårt begrep ild. Jesus sier at også legemet lider i helvete. Det er også rimelig at både sjelen og legemet blir straffet, da begge har tatt del i synden.

Uten tvil er sjelens lidelse ved utelukkelsen fra Guds beskuelse den største straff. Men i vårt nåværende liv (så lenge hele vår erkjennelse er avhengig av materielle bilder) gjør en rent åndelig straff ikke så meget inntrykk på oss. Derfor er det ikke umulig at Gud med vilje har føyet til helvetesstraffen noe positivt, noe som gjør mest inntrykk på vår sanselige natur. Det er ikke i strid med Guds godhet å true med noe ondt for å redde oss fra noe som er verre. Frykten for helvetes ild har sikkert for mange vært en mektig hjelp til å unngå fortapelsen.

Vi vet ikke hva helvetes ild består av. Men istedenfor å oppfatte ildstraffen som noe Gud har tilføyet til den åndelige straff, er det muligens mer riktig å forklare den som en naturlig følge av den åndelige straff, nemlig som noe de fortapte volder seg selv av uvilje mot Gud. Et menneske som ved egen skyld har utelukket seg fra det salige liv i Gud, kan ikke finne glede i noe skapt. Ikke lenger i stand til å elske Gud hater de fordømte alt det gode som kommer fra ham. Hvis Gud tilbød dem en naturlig lykke på en ny jord, ville de nekte å motta den. Frivillig søker de å tilintetgjøre enhver livsglede. Og det er meget mulig at helvetes ild ikke er annet enn denne frivillig forvoldte smerte.

I det evige liv vil vi bedømme alt i forhold til Gud. Noen kjærlighet mellom mennesker vil ikke eksistere, dersom ikke kjærligheten til Gud forener dem. Derfor vil en mors salighet i himmelen ikke bli hindret på grunn av et barn som er gått fortapt.

Av Bibelen fremgår at det bare er de store synder (de såkalte dødssynder) som fører til fortapelse (sml. 1. Kor. 6, 9-10; Gal. 5, 19-21; Ef. 5, 5; Åp. 21, 8; 22, 15; osv.) Den forutsetter at det for de troende er mulig å holde Guds bud så meget at de kan bli i hans kjærlighet (sml. Joh. 15, 4. 10; Rom. 6, 12-14; 8, 39; 2. Pet. 1, 10; osv.), og derav kan vi slutte at ikke alle de "mange ting vi alle snubler i" (Jak. 3, 2), er dødssynder. Til en dødssynd kreves at en overtrer Guds bud i en alvorlig sak, av helt fri vilje og med full kunnskap om sakens alvor. Og her i livet er det alltid mulig å angre

sin synd og få tilgivelse. Bare de som forherder seg i ubotferdighet inntil døden, vil gå fortapt. Det er bare Gud som kan bedømme "når synden er fullmoden" (Jak. 1, 15), så den føder døden. Uvitenhet og sjelelige hemninger vil sikkert unnskyldte mange. Dette forstår vi i vår tid bedre, etter at de psykologiske vitenskaper har lært hvor meget den menneskelige vilje kan være svekket ved arvelige anlegg, uvitenhet, oppdragelse, miljø. Ved Faderens trone gjentar Jesus nok ofte det han ba på korset: "Fader, tilgi dem, for de vet ikke hva de gjør" (Luk. 23, 34). Vi kan håpe at mange i dødsøyeblikket får en særlig nåde til omvendelse, så de i fred med Gud kan forlate dette liv.

Men på den annen side må vi vokte oss for å svekke troen på en evig fortapelse. Å tro på fortapelsens mulighet, men ikke å tro at det gis mennesker som faktisk går fortapt, er i strid med mange uttalelser i den hl. Skrift.

Ikke minst i vår tid med dens avtagende gudsfrykt er det nødvendig å fremholde den bibelske lære om helvete.

"STRID TROENS GODE STRID. GRIP DET EVIGE LIV" (1. Tim. 6, 12).